

ONDER DE LOEP

Mededelingen en convocaties
afdeling Hengelo - Oldenzaal

COLOFON

Redactie:

Harry de Jong

Redactieadres:

Abelenstraat 2a
7556 DT Hengelo
☎ (074) 291 7611

e-mail: harry.dejong@natuur-hgl.nl

Verspreiding OdL:

Harry de Jong & Jan Zwieneberg

Kopij:

Onder de Loep verschijnt 4 x per jaar, in maart, juni, september en december. De kopij voor de desbetreffende convocaties dient uiterlijk ½ maand voor het verschijnen in het bezit te zijn van de redactie. Kopij die te laat wordt ingeleverd zal in overleg met de auteur in een van de daaropvolgende convocaties worden geplaatst.

Kopij dient uiterlijk 2 weken voor de verschijningsdatum binnen te zijn op bovengenoemd redactieadres via e-mail.

De redactie is continu op zoek naar kopij. Om interessante artikelen te kunnen plaatsen doen wij een beroep op uw creativiteit.

Voorbeelden:

- resultaten van (eigen) veldbiologisch onderzoek,
- verslagen van excursies (ook van andere afdelingen),
- waarnemingen,
- vakantieverslagen,
- commentaren en meningen,
- aardige verhalen,
- enzovoort.

Heeft u bij uw artikel afbeeldingen, dan gaarne meesturen. Indien mogelijk wordt dat dan bij het artikel afgedrukt.

De redactie is niet verantwoordelijk voor de ingezonden stukken.

Afbeelding omslag:

Grote kruisbek
(*Loxia pytyopsittacus*)

Foto's: Harry de Jong
(tenzij anders vermeld)

ONDER DE LOEP

Mededelingen en convocaties van de
Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging,
Afdeling Hengelo - Oldenzaal

INHOUD

VAN HET BESTUUR	1
AGENDA	2
TERUGBLIK	3
B(L)OEWENDE PLANTEN	7
HOE HEET DIE BOOM	10
KERSTROOS (HELLEBORUS NIGER)	11
MINICURSUS TUINVOGELS HERKENNEN	13
TUINVOGELTELLING 2020	14
KAMPEERVAKANTIES KNNV 2020	14
STICHTING FONDSSEN KNNV	15
ORCHIDEEËN SILBERBERG	17

De KNNV is opgericht in 1901. De afdeling Hengelo / Oldenzaal is opgericht in 1916. De vereniging stelt zich ten doel de bevordering van de natuurstudie, natuurbescherming en natuurbeleving. De ondertitel 'vereniging voor veldbiologie' benadrukt de rol van de natuurstudie.

Alle leden ontvangen het landelijk verenigingsblad NATURA. Leden van de afdeling Hengelo / Oldenzaal ontvangen daarnaast 4 maal per jaar het afdelingsblad ONDER DE LOEP. Het lidmaatschap van de KNNV (inclusief het lidmaatschap van de afdeling Hengelo - Oldenzaal) bedraagt € 34,- per jaar; gezinsleden betalen € 11,-

Betalingen d.m.v. machtiging of bankrekening
NL94 RABO 0191 8887 10 t.n.v. Kon Ned Natuurhistorische Ver.

Een lidmaatschap loopt van 1 januari tot en met 31 december.
Opzegging van het lidmaatschap uiterlijk 1 november bij de ledenadministratie van de afdeling of via de website.

Voor meer informatie kunt u terecht bij de secretaris (zie onderstaand adres).

Bestuur van de afdeling Hengelo - Oldenzaal:

◆ Voorzitter

Wytze Boersma
Zwaluwstraat 34, 7491 CX Delden, ☎ (074) 3762711
E-mail: wytze.boersma@hetnet.nl

◆ Secretaris

Jan Zwieneberg
Hengelose Esstraat 19, 7556 EA Hengelo, ☎ (074) 2423975
E-mail: secretaris@hengelo-oldenzaal.knnv.nl

◆ Penningmeester (en ledenadministratie)

Jan Weernink
Landmansweg 102a, 7556 LZ Hengelo, ☎ (074) 2422448
E-mail: weernink39@gmail.com

◆ Natuurhistorisch Secretaris

Bert Oude Egbrink
Adamsweg 8, 7553 KM Hengelo, ☎ (074) 2434340
E-mail: ag.oudeegbrink@hetnet.nl

◆ Bestuurslid, redactie `Onder de Loep` en Webmaster

Harry de Jong
Abelenstraat 2a, 7556DT Hengelo, ☎ (074) 2917611,
E-mail: harry.dejong@natuur-hgl.nl

◆ Website: www.knnv.nl/hengelo-oldenzaal

Van het bestuur

Over een aantal weken is het jaar 2019 alweer voorbij. De zeer hete periode van eind juli blijft misschien wel het meeste bij. De temperatuur steeg tot 40°C.

Augustus en het begin van september was ook nog behoorlijk droog. Het leek er op dat we voor de tweede keer bijna geen paddenstoelen zouden zien. Door de regen van eind september en oktober viel dat gelukkig mee. Het is jammer dat de belangstelling voor de paddenstoelen excursie niet zo groot was.

Als we de excursies van 2019 op een rij zetten dan zien we een duidelijke afname van aantal deelnemers na de vakantie. Wat hiervan de oorzaken zijn is nu nog moeilijk te zeggen.

Door langdurige blessure en wat ziekte onder de bestuursleden hebben we gemerkt dat het bestuur kwetsbaar is. Daarom is uitbreiding noodzakelijk. Mogelijk zijn er leden die ons willen versterken. Neem dan even contact op met ons.

Voor het komende jaar zullen we naast onze normale activiteiten kijken of er ook een onderzoek project kan worden opgepakt. Dit komt dan op de agenda van onze jaarvergadering komend voorjaar. In januari start de minicursus tuinvogeltelling. Deze cursus wordt samen met het IVN en het NIVON georganiseerd.

Tot slot nog enkele woorden over de PAS (Programma Aanpak Stikstof) crisis. Door een arrest

van de hoge raad moet Nederland, zoals afgesproken de stikstof depositie terug dringen. Diegene die de meeste stikstof uitstoot zal ook voor de grootste vermindering moeten zorgen. Dat dit niet eenvoudig is, is de laatste week wel duidelijk geworden. Gelijktijdig is er ook veel onzin te horen en te lezen. Nu wordt gesproken over het schrappen van Natura 2000 gebieden. Dit is geen oplossing. Het geeft geen vermindering van de stikstof. Agrarische ondernemers in de buurt van deze gebieden, kunnen/mogen dan weer meer stikstof uitstoten. Dit is net niet de bedoeling van het arrest. Komende tijd zullen we horen wat de maatregelen zijn. Ik ben benieuwd. Hierbij wensen wij jullie een goed en gezond 2020 en tot ziens op een van onze activiteiten.

Namens het bestuur,
Wytze Boersma

Tekenkaart

Bij deze onder de loep is een tekenkaart bijgevoegd. Het doel is twee ledig. Ten eerste is het een handig instrument om teken te verwijderen en daarmee een mogelijk ziekte te voorkomen. Ten tweede is het een promotie artikel van de KNNV.

Excursie Lemelerberg, 1 september 2019

Excursies

Het **verzamelpunt** is (tenzij anders aangegeven) de **Parkeerplaats kruising Boerhavelaan / Prof. Eykmanplatsoen** (richting Borsthuis) te Hengelo.

Ieder wordt vriendelijk verzocht zo veel mogelijk met de auto te komen zodat er genoeg plaatsen zijn voor hen die niet over een auto beschikken.

Indien van toepassing wordt ook het **verzamelpunt ter plekke** aangegeven voor degenen die hier rechtstreeks naar toe willen (dit is op eigen risico bij het evt. niet doorgaan van de excursie). Gaarne van tevoren bellen of je daarnaartoe komt.

De excursies zijn **veldbiologische excursies**. Voor inlichtingen kunt u contact opnemen met de coördinator van de excursie.

Vergaderingen

De **gebruikelijke plaats** waar vergaderingen worden gehouden (tenzij anders aangegeven) is het NIVON Centrum aan de Lodewijkstraat 18 te Hengelo.

Lezingen afd. Enschede

De lezingen van de afd. Enschede vinden plaats in het museum `de Museumfabriek` te Enschede.

Overzicht activiteiten afd. Hengelo-Oldenzaal

Zaterdag 15 februari 2020	Excursie: Bentelerzijde
----------------------------------	--------------------------------

Excursie: Bentelerzijde

Datum : Zaterdag 15 februari 2020
Thema : Frisse neuzen
Vertrek : 13.00 uur (Boerhavelaan Hengelo)
Duur : Middag (tot 16:00 uur)
Coördinatie : Bert Oude Egbrink (074-2434340)

Dit keer houden we de frisse neuzenwandeling in de Bentelerzijde ten westen van Beckum. Het gebied dat deel uitmaakt van landgoed Twickel heeft een kleinschalig karakter met een beekdal (Hagmolenbeek), graslanden en akkers, houtwallen, bos en heide (Beundersveld). Door het gebied lopen zandwegen en voetpaden (Loninkvoetpad).

Het agrarisch gebied is in gebruik bij het vleeschapen bedrijf van Marwin Hofstede dat op erve Loninkwoner gevestigd is.

Het vleeschapenbedrijf is één van de drie bedrijven op landgoed Twickel waar sinds 2008 het project Boeren voor Natuur wordt uitgevoerd. Boeren voor Natuur is een vorm van natuur inclusieve extensieve landbouw.

Het natuurvriendelijk inrichten van de Hagmolenbeek door het Waterschap Vechtstromen maakt ook deel uit van het project.

We hopen op een frisse excursie in een interessant gebied.

Verzamelpunt: De parkeerplaats bij de kerk in Beckum. We vertrekken hier omstreeks 13.30 uur.

Verslag excursie: Silberberg

Datum : Zaterdag 08 juni 2019
Thema : Kalkflora
Deelnemers : 18
Leiding : Gerrit Haverkamp
Weer : Zon

Silberberg heeft bij veel natuurliefhebbers een magische klank, misschien verklaart dat de vrij grote opkomst deze keer, met ook deelnemers uit Hilversum en Den Helder.

Met behulp van navigatiesystemen waren alle auto's op hetzelfde moment bij de startlocatie; Zum Jägerberg 46, 49170 Hagen.

Het is een ritje van ruim 1 uur vanuit Hengelo.

De Silberberg is 180m hoog en heeft een oppervlakte van 38,8 ha.

Voor Nederlandse begrippen is er een spectaculaire rijkdom van bijzondere plantensoorten te zien.

In het gebied zijn nog altijd sporen zichtbaar van kleinschalige mijnbouwactiviteiten.

Zogenaamde Zechstein-lagen uit de Perm-periode 245-265 miljoen jaar geleden vormen tot vandaag de Zechsteinkalk.

In de Silberberg komen diverse soorten metalen in deze kalkrijke bodem voor, met name lood, zink en zilver (Silberberg...).

Een deel van de bijzondere planten die er kunnen worden gevonden heeft dan ook met deze metalen te maken o.a. Zinkboerenkers (*Thlaspi caerulescens*) en Zinkviooltje (*Viola lutea* subsp. *calaminaria*) en Zinkveldmuur (*Minuartia verna* var. *hercynica*).

Zinkviooltje

Vanaf de parkeerplaats liepen we eerst een stukje over een zandpad door loofbos, soms was het even klimmen en voordat we het graslandreservaatje bereikten zagen we al o.a. Boszegge, Boswederik, Heelkruid en Wolfskers, Grote keverorchis.

De lijst van waargenomen soorten laat de rijkdom van het graslandreservaatje zien.

's Middags hebben we nog een bezoek gebracht aan een oude groeve bij Lengerich.

Acht á negen jaar geleden groeiden hier nog volop Bijenorchis en ook Hondskruid,....?

Zijn hier nu de gevolgen van de droogte te zien??

In deze groeve werd door een paar deelnemers melding gemaakt van Bremraap in een kuil, waarschijnlijk is dit toch het Vogelnestje (*Neottia nidus-avis*) geweest.

Klein wintergroen

Waargenomen soorten

Vogels

Bonte Vliegenvanger	Boomklever
Boompieper	Buizerd
Grasmus	Koolmees
Merel	Spreeuw
Tuinfluitier	Vink
Zwartkop	

Planten & Mossen

Akkerkool	Akkerleeuwenbek
Akkerviooltje	Bergnachtorchis
Beuk	Bevertjes
Blaassilene	Blauwe Bosbes
Blauwe zegge	Blauwe Zegge
Bleekgele Hennepnetel	Bleeksporig Bosviooltje
Bonte Luzerne	Bosaardbei
Bosandoorn	Bosanemoon
Boskortsteel	Bosorchis
Bosrank	Boswederik
Boszegge	Brede stekelvaren
Brede Wespenorchis	Bruinrode Wespenorchis
Dagkoekoeksbloem	Dalkruid
Dolle Kervel	Donkersporig bosviooltje
Driedistel	Drienerfmuur
Dubbelloof	Duifkruid
Echte Guldenroede	Eenbloemig Parelgras
Fraai hertshooi	Geel Nagelkruid
Geel Walstro	Geelhartje
Gevinde kortsteel	Gevlekte Aronskelk
Gewone Klit	Gewone Rolklover
Gewone Vlier	Gewoon Robertskruid
Goudenregen	Groot heksenkruid

Groot springzaad	Grote centaurie
Grote Keverorchis	Grote Klapproos
Grote Leeuwenbek	Grote Muur
Gulden Sleutelbloem	Haagbeuk
Heelkruid	Heidezegge
Hengel	Hokjespeul
Jeneverbes	Kale Vrouwenmantel
Kattendoorn	Klein Springzaad
Klein Wintergroen	Kleine Bevernel
Kleine Pimpernel	Kleine Tijm
Knikkend Parelgras	Knolboterbloem
Kruidvlies	Kuifvleugeltjesbloem
Liggende Vleugeltjesbloem	Look-zonder-look
Mannetjesvaren	Muurhavigskruid
Muursla	Rotsooievaarsbek
Ruig Klokje	Ruige leeuwentang
Ruige Weegbree	Ruige Zegge
Schaduwgras	Scherpe Boterbloem
Sierlijke vetmuur	Sint-Janskruid
Smalle Weegbree	Soldaatje
Stekelbrem	Struikhei
Tandjesgras	Tormentil
Veldlathyrus	Verfbrem
Vliegenorchis	Vogelnestje
Voorjaarsganzerik	Welriekende Nachtorchis
Wilde Akelei	Wintereik
Wintereik X Zomereik	Wit Bosvogeltje
Witte Klaverzuring	Witte Kornoelje
Wolfskers	Wondklaver
Zachte Hennepnetel	Zeegroene Zegge
Zinkboerenkers	Zinkveldmuur
Zinkviooltje	
Insecten	
Distelvlinder	Icarusblauwtje
Keizersmantel	Zwartsprietdikkopje

Verslag excursie: Lemelerberg

Datum	: Zondag 01 september 2019
Thema	: Heide
Deelnemers	: 9
Leiding	: Gerrit Haverkamp
Weer	: Bewolkt / motregen

Na een hete en wederom zeer droge zomer zijn we op de eerste dag van de astronomische herfst met 9 deelnemers naar de Lemelerberg getogen.

In de maand augustus heb ik 65mm water in de regenmeter opgevangen, het stuiven is dan wel voorbij.

De wandeling startte bij de parkeerplaats aan de Ledeboweg bij Lemele.

Het eerste deel van de route ging door een bosgebied waar we het typische geluid van de zwarte specht hoorden.

Hierna kwamen we op de open heidevelden met de vele jeneverbessen.

Bij een hoog punt met een fraai uitzicht op de omgeving hebben we een rustmoment genomen en

kon koffie of een andere versnapering genuttigd worden.

Daarna hebben we de wandeling vervolgd naar de gebieden met stuifzand.

Door de weersomstandigheden waren de zandhagedissen helaas niet actief.

Wel troffen we later langs een bospad nesten aan van de bijenwolf en een exemplaar met een 'verdoofde' bij tussen de poten.

Bijenwolf, foto Gerrit Haverkamp

Een typische dagvlinder van het open heidelandschap is de heivlinder, deze hebben we echter niet gezien en gelet op de vliegtijd had dat nog wel gekund.

Volgens de vlinderstichting heeft de heivlinder enorm te lijden gehad van de droge hete zomer van 2018 waardoor de heide niet of zeer schaars bloeide.

De nectar moest deze vlinder dus elders zoeken, bijvoorbeeld in tuinen, echter de waardplanten voor de rupsen o.a. schapengras en struisgras staan echter veel op de heide....

Dit jaar heeft de heide op diverse plaatsen goed gebloeid, hopelijk een lichtpuntje.

Waargenomen soorten

Vogels

Gaai	Koolmees
Pimpelmees	Roodborst
Sperwer	Torenvalk
Wespendief	Zwarte Specht

Planten & Mossen

Blauwe Bosbes	Bochtige Smele
Borstelgras	Fijn Schapengras
Gewone Dophei	Gewone Eikvaren
Gewoon Biggenkruid	Jeneverbes
Pijpenstrootje	Rankende Helmbloem
Schapenzuring	Smalle Weegbree
Struikhei	Tandjesgras

Insecten

Bijenwolf	Bont Zandoogje
Kleine Vuurvlinder	

Verlag excursie: Smalenbroek

Datum : Zondag 15 september 2019
Thema : Natuurbeleving
Deelnemers : 4
Leiding : Harry de Jong
Weer : Bewolkt

Met vier personen kwamen we aan bij de parkeerplaats aan de buuserstraat.

Rond het informatiebord en op de parkeerplaats was het een grote rotzooi. Blikjes, flesjes, plastic lach overal in het rond terwijl er afvalbakken vlakbij stonden.

Aangezien we redelijk op tijd waren en nog even moesten wachten hebben we zelf maar al deze rotzooi opgeruimd.

Het Smalenbroek is een landgoed van circa 85 hectare ten zuiden van Enschede gelegen op de zuidflank van de stuwwal Oldenzaal-Enschede.

Het Smalenbroek is een mix van oude Engelse invloeden en ruige stukken bos.

Nadat we met de excursie gestart waren werd al snel duidelijk dat het hier ook ontzettend droog was.

Plasje en beken stonden droog. Veel bomen waren al aan de herfst begonnen.

Onderweg kwamen we Harry Koster tegen, de voormalige terreinbeheerder van het landschap Overijssel. Hij heeft het landgoed bijna 30 jaar lang beheerd Met hem nog even gepraat over de droogte in het Smalenbroek.

Nabij de boerderij en de villa vinden we het park compleet met vijver en bomen en struiken die van nature niet in Nederland thuishoren. Dit park werd rond de eeuwwisseling aangelegd naar een ontwerp van landschapsarchitect Watzel Sr.

Onder andere Moerascypres, Tulpenboom en Trompetboom.

De grote Mammoetboom op het landgoed is hier eind 19de eeuw geplant.

Weinig vogels waren er te bespeuren. Af en toe een groepje rondtrekkende mezen.

Blauwe reiger

Door de droogte waren er zeer weinig paddenstoelen te bekennen.

Nadat we de Smalenbroeksweg over gestoken waren kwamen we op het naastgelegen landgoed 't Spik.

Hier hebben we nog even een blauwgraslandje bekeken.

Omdat er recent gemaakt was viel hier weinig te zien.

We vervolgden onze weg landschappelijk fraai paadje. Naast het pad, in de houtwal, zagen we een mooie populatie van Schaafstro. Een niet alledaagse soort in Twente.

Schaafstro

Waargenomen soorten

Vogels

Blauwe Reiger	Boomklever
Ekster	Groene Specht
Houtduif	Kauw
Koolmees	Pimpelmees
Roodborst	Tijftjaf
Vink	Wilde Eend

Planten & Mossen

Adelaarsvaren	Amerikaanse Tulpenboom
Bonte Gele Dovenetel	Bosandoorn
Bosgierstgras	Dalkruid
Geel Nagelkruid	Gelderse Roos
Groot Heksenkruid	Grote Muur
Heggenduizendknoop	Hop
Ijle Zegge	Klein Springzaad
Kleine Maagdenpalm	Muursla
Reuzenbalsemien	Schaafstro
Stijf Havikskruid	Taxus
Tweestijlige Meidoorn	Wegedoorn
Wilde Kardinaalsmuts	Witte Klaverzuring
Donkersporig bosviooltje + Bleeksporig bosviooltje	

Paddenstoelen

Gewone Zwavelkop	Grote Sponszwam
Heksenboter	

Overig

Bruine Kikker

Insecten

Atalanta	Bont Zandoogje
----------	----------------

Verslag excursie: Bentelerheide/Boddenbroek

Datum : Zaterdag 12 oktober 2019
Thema : Paddenstoelen
Deelnemers : 6
Leiding : Joop de Wit & Laurens van Run
Weer : Bewolkt

De jaarlijkse paddenstoelenexcursie ging dit keer naar het Boddenbroek en de Bentelerheide. Wytze Boersma had bij de Stichting Twickel een vergunning aangevraagd en gekregen om ook buiten de paden naar paddenstoelen te mogen kijken.

Laurens van Run had met zijn paddenstoelenwerkgroep de woensdag voorafgaand aan de excursie de Bentelerheide alvast geïnventariseerd.

Joop de Wit was over gekomen uit Schoorl om samen met Laurens de excursie te leiden. Doordat het in september was begonnen te regenen na wederom een droge zomer stonden er nu gelukkig volop paddenstoelen.

Het eerste deel van de excursie ging door het anders voor publiek afgesloten Boddenbroek dat bekend is om zijn rijke flora. De rijkdom aan paddenstoelen viel hier wat tegen.

Het tweede deel van de excursie ging over de Bentelerheide. In totaal zijn er 100 verschillende soorten paddenstoelen gezien met fraaie namen als Oorlepelzwam, Muizenstaartzwam, Heidesatijnzwam, Purperbruine mycena, Witte kluiwzwam, Witbruine ridderzwam en Bruine Ringboleet.

Witte kluiwzwam

Zoals in de aankondiging van de excursie al was aangegeven, is de Bentelerheide in het kader van ons veld-biologisch project in de jaren 2000 tot en met 2003 ook op paddenstoelen geïnventariseerd. Totaal zijn er toen 117 soorten gevonden.

De score van onze excursie was dus niet slecht. Laurens van Run wil de inventarisatielijsten nog eens naast elkaar leggen om te kijken in hoeverre deze van elkaar verschillen.

We kunnen terug zien op een geslaagde excursie. Jammer dat er maar zo weinig belangstellenden waren. Ook gezien de intensieve voorbereiding op de excursie.

Waargenomen soorten

Paddenstoelen

Berijpte Russula	Berkenridderzwam
Berkenzwam	Blanke Champignonparasol
Blauwvlekkende Fluweelboleet	Bonte Berkenboleet
Boompuist	Botercollybia
Breedplaatstreephoed	Bruine Ringboleet
Dennenmoorder	Dennenvlamhoed
Donzige Melkzwam	Doolhofzwam
Draadsteelmycena	Dwergcollybia
Echte Kopergroenzwam	Eikenbladzwammetje Sp.
Franjevlekplaat	Geel Hoorntje
Geelwitte Russula	Gele Aardappelbovist
Gele Korstzwam	Gele Kussentjeszwam
Gele Trilzwam	Geribbelde Trechterzwam
Geschubde Inktzwam	Gestreepte Trechterzwam
Geweizwam	Gewone Berkenboleet
Gewone Fopzwam	Gewone Hertenzwam
Gewone Knolparasolzwam	Gewone Krulzoom
Gewone Melksteelmycena	Gewone Zwavelkop
Gewoon Donsvoetje	Gewoon Elfenbankje
Gewoon Elfenschermpje	Gewoon Meniezswammetje
Grijze Buisjeszwam	Groene Anijstrectherzwam
Groot Kalkschuim	Grote Bloedsteelmycena
Grote Parasolzwam	Halmruitertje
Heidesatijnzwam	Heksenschermpje
Helmmycena	Kastanjeboleet
Kleine Bloedsteelmycena	Kleinporige Braakrussula
Kleverig Koraalzwammetje	Koeienboleet
Kogelwerper	Levermelkzwam
Muizenstaartzwam	Nevelzwam
Oorlepelzwam	Oranje Aderzwam
Oranje Druppelzwam	Oranjegeel Trechertje
Paarse Eikenschorszwam	Paarse Knoopzwam
Paarse Korstzwam	Paarse Schijnridderzwam
Paarsharttrechttertje	Plooiwieswaaiertje
Purperbruine Mycena	Rimpelende Melkzwam
Rossige Melkzwam	Roze Berkenrussula
Roze Mestknopsteeltje	Roze Mestknopsteeltje
Ruig Elfenbankje	Scherpe Kamrussula
Schubbige Boschchampignon	Sparrenveertje
Spekzwoerdzwam	Stinkparasolzwam
Tweekleurig Elfenbankje	Tweekleurige Trechterzwam
Vaalpaarse Schijnridderzwam	Valse Hanenkam
Veenmycena	Verblekende Russula
Vermiljoenhoutzwam	Vliegenzwam
Vlokkige Vezelkop	Waaierkorstzwam
Wieltje	Winterhoutzwam
Wit Oorzwammetje	Witbruine Ridderzwam
Witplaatveldridderzwam	Witte Kluiwzwam
Witte Melksteelmycena	Zemelig Donsvoetje
Zwarte Melksteelmycena	Zwartwordende Wasplaat
Zwavelmelkzwam	

B(I)oeiende planten

Bezemkruid, *Senecio inaequidens*

Iedereen is deze plant wel eens tegengekomen. Zij vormt mooie lange gele stroken langs de snelwegen op de grens van rijbaan en bermen. Het valt mij op dat er meer planten staan langs de middenbermen dan langs de zijbermen. Mogelijk heeft dit iets te maken met het maaibeheer.

Bezemkruid bloeit vanaf juni/juli tot ver in de herfst. Door relatief lange wortels kan zij goed tegen de droogte. Doordat er vele stengels vanuit de wortels ontspringen heeft de plant een bezemachtige structuur. Dat verklaart mogelijk ook de naam van Bezemkruid.

De stengels zijn kantig en in het onderste deel houtig. De verspreid staande, donkergroene bladeren zijn lijnvormig, meestal wat getand en bezitten een verbrede, half stengel omvattende voet.

De gele bloemen vormen een losse pluim. De omwindselbladen van de bloem bestaat uit twee kransen. De buitenste krans bestaat uit ongeveer 13 omwindselblaadjes. Dit is relatief veel voor de kruiden. De helder gele lintbloemen hebben

een uitgebeten top. De binnenste buisbloemen zijn donkerder geel. Na de bloei vormen zich pluiz bollen van sneeuw witte vruchtpluizen (pappus). De nootjes, de vruchten zijn licht behaard. Hierdoor kan de plant zich goed verspreiden.

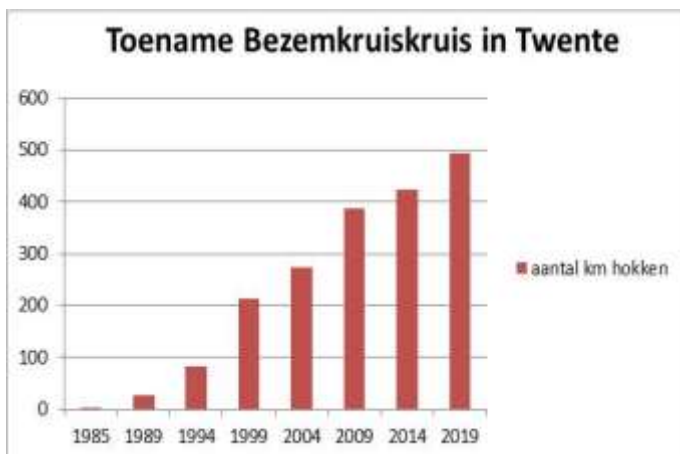
Bezemkruiskruid is een plant van een zonnige, open en vaak een steenachtige omgeving. De plant is ook bestand tegen vorst. Een temperatuur van -12 kan hij nog wel verdragen.

De verspreiding van Bezemkruiskruid in Nederland is bijzonder snel verlopen. De eerste vondsten in Europa dateren van rond 1900. Deze werden gedaan in havengebieden en bij wolwasserijen. Zoals bij Bremen (Duitsland), Oost België bij Verviers en in Frankrijk bij Calais en bij Toulouse.

De eerste meldingen in ons land zijn uit 1939 bij Tilburg. Zonder dat de soort daar zich verder heeft uitgebreid, heeft zij zich tot 1953 kunnen handhaven. Deze zg. woladventief komt van oorsprong uit het zuiden van Afrika, (Namibia en Z-Afrika). Een adventieve plant is een plantensoort die door mens onopzettelijk uit een andere streek of land is ingevoerd.

In 1955 heeft de plant zich, vanuit België (Verviers) opnieuw in Nederland gevestigd in één van de grindgaten bij Itteren (Z-Limburg). Vanaf ongeveer 1970 is de verspreiding goed gedocumenteerd. In 1977 zijn er 14 vindplaatsen genoteerd. (Adema & Mennema 1). Vanuit Z-Limburg is de verspreiding via de Maas en het spoor over Nederland in een snel tempo verspreid. In 1990 waren 160 atlasblokken (5x5 km) waar Bezemkruiskruid werd gevonden. In 2000 waren het al 684 atlasblokken en nu (2019) 1414 blokken.

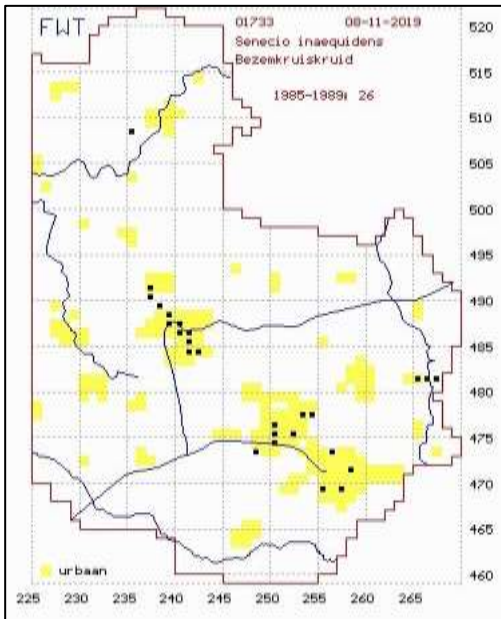
In Twente is Bezemkruiskruis voor het eerst in 1985, in 4 km-hokken gevonden. Drie km-hokken in Almelo en 1 km-hok bij Vriezenveen. Hierna is het snel gegaan. Tussen de eerste waarnemingen in 1985 en 1999 waren er al 213 km-hokken waar Bezemkruiskruid gevonden is. Nu, 2019 zijn het aantal km-hokken al toegenomen naar 493 hokken. Zie onderstaande grafiek

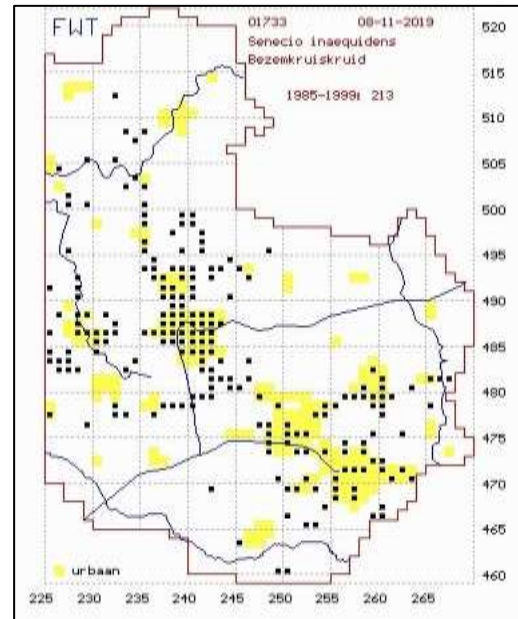
Totaal is in Twente Bezemkruiskruis 992 keer genoteerd. Dit is gemiddeld 28 keer per jaar. Tussen 1985 en nu is in Almelo in 3 km-hokken de soort meer dan 10 keer genoteerd. In het centrum van Enschede geldt dit voor één km-hok.

Wordt er gekeken naar de verspreidingskaartjes van Bezemkruiskruid van Twente dan valt op dat de soort vooral in de steden, Almelo, Hengelo en Enschede wordt aangetroffen.

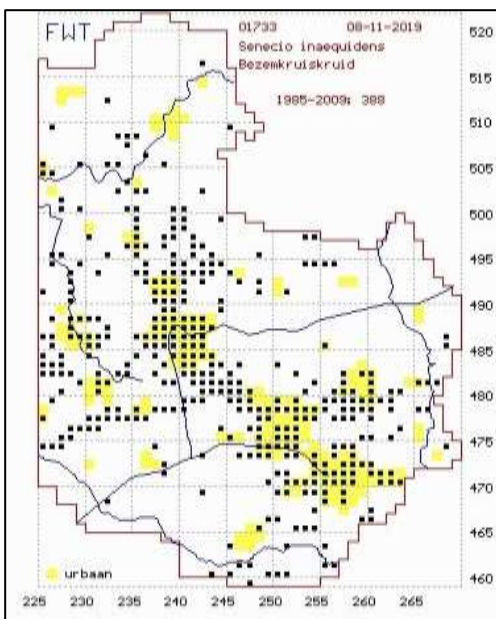
Op het eerste kaartje (1985-1989) zien we dat bij Almelo de soort vaak voor komt. Tien jaar later, (1985-1999) zien we dat de soort zich verder, vooral rond Almelo sterk heeft uitgebreid. In de periode 1985-2009 is een behoorlijk toename in de steden en de autosnelweg A1 goed zichtbaar. Tot en met 2019 zien we dat verspreiding verder is toegenomen. Als de trend zich zo doorzet zou vanaf 1985 tot eind 2034 in 740 km-hokken Bezemkruiskruid gevonden kunnen worden.

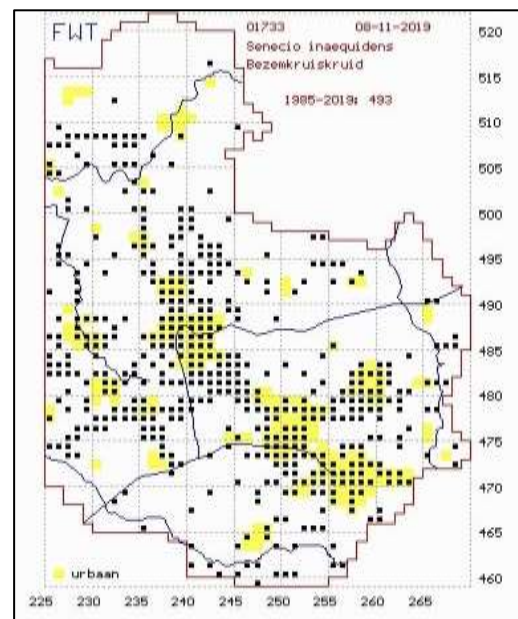
1985 – 1989

1985 - 1999

1985 – 2009

1985 - 2019

Tot slot een woord van dank aan Pieter Stolwijk voor het beschikbaar stellen van de verspreidingsgegevens in Twente.

Literatuur:

- 1) Adema, F. & J. Mennema (1978) *Senecio inaequidens* DC., een nieuwe Zuidlimburgse plant. *Gorteria* 9: 111-116
- Slikke, W.J. van der (1998) Resultaten van het Kruiskruidentproject. *Gorteria* 24: 101-110
- Weeda, E. J (1991), Nederlandse oecologisch FLORA, deel 4
- <https://www.verspreidingsatlas.nl/1733#>

Tekst en foto's Wytze Boersma

Hoe heet die boom

Hoe heet die boom die bij jou in de buurt (Hengelo) staat?

Wil je weten hoe de boom heet die bij jou in de straat of buurt staat dan kun je dit gemakkelijk te weten komen via twee apps van de gemeente Hengelo.

In de eerste app (<http://bit.ly/allehglbomen>) staan alle bomen als stip vermeld. In de legenda (rechtsboven) staan de kleuren van de vijf categorieën namelijk, Boom, Monumentale boom, Toekomstig monumentale bomen, Dendrologische waardevolle boom en Herdenkingsboom.

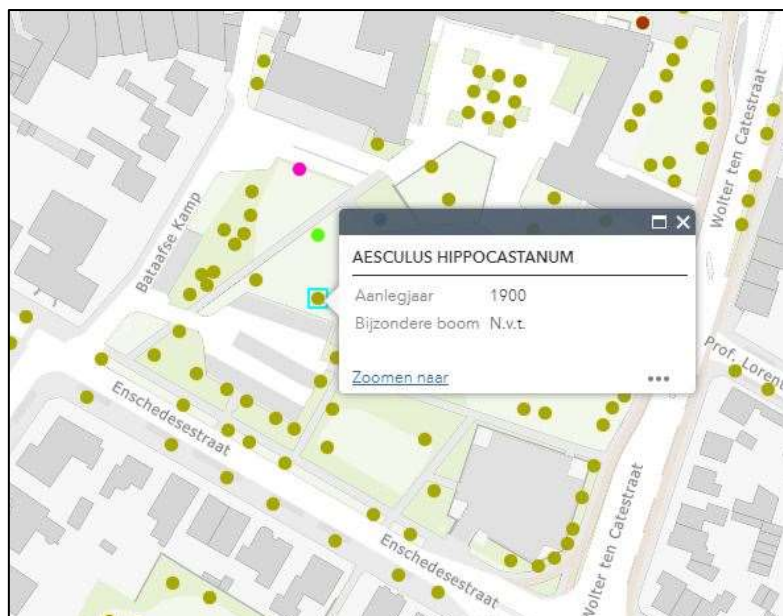
Je kunt linksbomen zoeken op straatnamen.

Als je een stip aanklikt krijg je de wetenschappelijke naam en het plantjaar (zie afbeelding 1).

Samen met Gerrit Haverkamp gaan we de komende maanden al deze namen doornemen.

In de tweede app (<http://bit.ly/hglbomen>) staan alle bomen, die op de gemeentelijke lijst met Bijzondere Bomen staan. Als je op een boom klikt krijg je te zien welke boom het is en onder welke categorie deze valt: Monumentale boom, Toekomstig monumentale boom, Dendrologisch waardevolle boom of Herdenkingsboom. Ook hier worden de wetenschappelijke namen vermeld.

Bij vragen contact opnemen met Jan Zwieneberg.

Afbeelding 1

Afbeelding 2

Kerstroos (Helleborus niger)

Oorsprong en gebruik

De kerstroos groeit wild in de Alpen. Omdat de plant vroeg bloeit en ook als medicinale plant werd gebruikt, haalde men de plant in de 16^e eeuw naar de tuin.

Daarna is men de plant gaan cultiveren met als doel een bloeiende plant met kerst.

Dit is nog steeds een kweekproduct dat vanaf begin november in de winkels te vinden is.

Interessante plant

Als je zo'n plant in huis hebt, kun je makkelijk een aantal bijzonderheden bekijken.

Eerst komt nog wat algemene informatie waarna een aantal botanisch interessante aspecten aan de orde komen.

Ranonkelfamilie (*Ranunculaceae*)

De kerstroos behoort tot de ranonkelfamilie en hierbinnen tot het geslacht *Helleborus* (Nieskruid). De ranonkelfamilie is ingedeeld bij de primitieve tweezaadlobbigen en heeft een flink aantal geslachten, die qua uiterlijk sterk verschillen. Voorbeelden zijn akelei, speenkruid, clematis en muizenstaart.

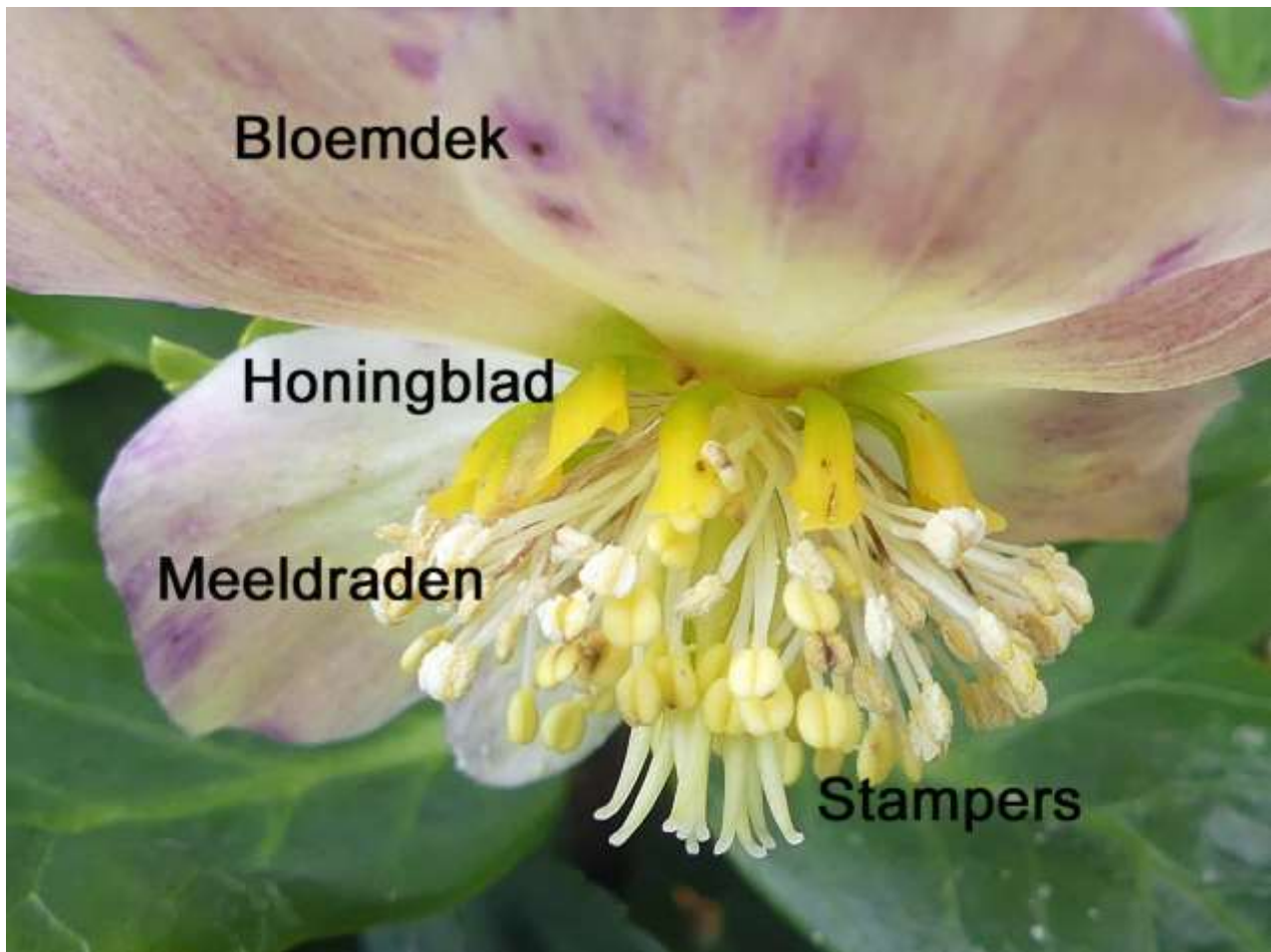
De bloem

De bloem is schaalvormig en heeft van binnen naar buiten een wit tot roodachtig aangelopen bloemdek, meeldraden en spiraalvormig ingeplante stampers.. Op de foto staan ook nog gele honingklieën vermeld. De verschillende onderdelen worden hierna verder toegelicht.

- **Honingbladen**
Deze gele honingbladen zijn kleine bekertjes, waarin veel nectar zit. Ze vallen in een net geopende bloem niet op. Toch weten insecten deze te vinden omdat ze anders en sterker geuren dan de rest van de bloem. Als de bloem uitgroeit worden ze zichtbaar en voor de insecten extra omdat deze blaadjes het UV-licht opnemen.

Botanisch gezien zijn de honingbladen de eigenlijke kroonbladen. Bij de winterakoniet tref je dit ook aan.

- **Stamper**
De stempels zijn eerder rijp dan de meeldraden (protogynie) en zijn spiraalvormig ingeplant (kenmerk primitief tweezaadlobbigen).
- **Meeldraden**
Ook de meeldraden zijn spiraalvormig ingeplant. Ze leveren in het voorjaar stuifmeel voor verschillende bijen en hommels.
- **Bloemdek**
Het bloemdek (wit tot roze) is dus eigenlijk de bloemkelk, Deze wordt in de loop van de bloei groter en vaak ook groener. Hier vindt dan ook fotosynthese plaats, dat de plant helpt bij energie kostende proces van vruchtvorming. De vrucht is een kokervrucht met veel zaden, die een zogenaamd mierenbroodje hebben. De mieren helpen zo met de verbreiding van de zaden.

Bestuiving

Op de natuurlijk standplaatsen wordt de kerstroos goed bezocht door bijen, hommels en vlinders, die er stuifmeel en nectar verzamelen. Bij dit bezoek vind er ook bestuiving plaats. Omdat de stempels lang rijp blijven kan er ook zelfbestuiving plaatsvinden.

Gebruik

De mensen haalden de plant niet alleen in de tuin om van de bloemen te genieten. Van de gedroogde en gemalen (zwarte) wortels werd niespoeder gemaakt. Deze poeder werd vroeger ook toegevoegd aan snuiftabak.

Ook werd de plant gebruikt als braakmiddel bij obstipatie.

Tekst en foto's Jan Zwieneberg

minicursus: Tuinvogels herkennen

KNNV, IVN en Nivon Hengelo minicursus: Tuinvogels herkennen

Welke vogels zie je in jouw tuin? Het verschil tussen de mus en de merel ken je misschien wel. Maar wat is het verschil tussen de Pimpelmees en de Koolmees? Of zit er een Ringmus of Huismus op de voedertafel? De KNNV, IVN en Nivon Hengelo hebben samen met Jaarrond Tuintelling en Vogelbescherming Nederland een minicursus tuinvogels georganiseerd als voorbereiding op de Nationale Tuinvogeltelling van 24, 25 en 26 januari 2020.

Deelnemers kunnen na afloop van de cursus alle algemene tuinvogels herkennen. De cursus bestaat uit twee delen, één theoriegedeelte en één praktijkexcursie.

Deze minicursus is geschikt voor deelnemers die meer van tuinvogels willen weten. Ook leuk voor beginnende vogelaars.

Theorieavond is op 13 januari in het Nivoncentrum te Hengelo aan de Lodewijkstraat 1 (hoek Berfloplein) van 19.30 tot 21.30 uur.

De excursie is op zaterdagmorgen, 18 januari van 10 tot 12 uur op een geschikte locatie om in 't echt te zien wat er verteld is. Daarna kun je gelijk de eigen tuin in voor de eerste telling

De kosten zijn € 8.- voor leden en € 10.- voor niet-leden. Deze moeten voor aanvang van de cursus overgemaakt worden op bankrekening: **NL93ASNB0707236479** t.n.v. BW van Limburg Stirum o.v.v. Natuurcursus te Hengelo.

Opgave en informatie bij Marjo Mulder, tel. (074) 2773273 of per e-mail: marjomulder23@gmail.com.

De verenigingen KNNV, IVN en Nivon Hengelo werken samen bij het organiseren van openbare natuurcursussen.

Voor beginners die belangstelling hebben om zich te gaan verdiepen in natuur en milieu onderwerpen zijn er korte en laagdrempelige basiscursussen. Doel hiervan is om meer mensen meer bij de natuur te betrekken door hen beter naar de natuur te laten kijken. Voor de gevorderden zijn er cursussen met meer specifieke en specialistische onderwerpen. Onderwerpen die voorbij zijn gekomen zijn niet alleen natuur gerelateerd. Maar ook natuurfotografie, kringlopen, rol van water en ontstaansgeschiedenis Twente zijn aan de orde geweest.

Publicatie van de actuele natuurcursus vindt plaats via openbare media en verenigingsbladen en natuurlijk via de nieuws pagina 'actueel' op deze website. De theorieavonden worden gehouden in het Nivoncentrum. De excursies gaan onder leiding van gidsen naar natuurgebieden in de omgeving van Hengelo.

Meer weten over IVN Hengelo:

<https://www.ivn.nl/afdeling/hengelo>

Meer weten over KNNV Hengelo-Oldenzaal:

<https://www.knnv.nl/hengelo-oldenzaal>

Meer weten over NIVON Hengelo:

<https://hengelo.nivon.nl>

Tuinvogeltelling 2020

De Nationale Tuinvogeltelling wordt sinds 2001 georganiseerd door Vogelbescherming Nederland en Sovon Vogelonderzoek Nederland. Dankzij de Tuinvogeltelling weten we hoe vogels in de winter onze tuinen gebruiken. Met die informatie kunnen we vogels beter helpen en beschermen. Doe ook mee; het is leuk en nuttig!

Uw vogels tellen in 3 gemakkelijke stappen:

1. Tel op vrijdag 24, zaterdag 25 of zondag 26 januari 2020 een half uur de vogels in uw tuin of op uw balkon. Vliegen de vogels alleen maar over uw tuin? Die tellen niet mee.
2. Noteer alle waarnemingen van een soort in uw tuin of op uw balkon. Maar tel deze waarnemingen niet bij elkaar op, want dan loopt u het risico dezelfde vogel dubbel te tellen. Geef alleen het hoogste aantal door van een soort die u tegelijk hebt gezien.
Dus: ziet u in uw tel-halfuur 3 koolmezen tegelijk en even later 5 koolmezen? Dan geeft u door: 5 koolmezen.*
3. Uw telling geeft u op vrijdag 24, zaterdag 25 of zondag 26 januari 2020 gemakkelijk door via de app Tuinvogels of via deze website <https://www.tuinvogeltelling.nl/telling-doorgeven/stap-1-telling>. Het telformulier staat dan voor u klaar. Vul uw telling uiterlijk maandagochtend 27 januari in vóór 12 uur.

* Tip: zitten er veel vogels tegelijk op de voederplank of silo? Maak een foto met uw smartphone en u kunt na uw half uurtje tellen rustig controleren hoeveel vogels u zag.

Bron: Vogelbescherming Nederland

Kampeervakanties KNNV 2020

Spreekt de combinatie van kamperen, samen je verdiepen in de natuur, gezellig en goedkoop je aan?

Ga dan eens mee met een kampeervakantie van de KNNV.

Want waar anders kun je dagelijks kiezen uit twee of drie excursies. In gezelschap van mensen, die net als jij heel erg kunnen **genieten van de natuur**.

Je vindt uitgebreide informatie op www.knnv.nl/kampeervakanties.

Sommige mensen hebben geen zin om met een groepsreis mee te gaan. Iedere dag weer de hele dag met elkaar optrekken. Maar dit is hier toch anders, want je zorg zelf voor je heen- en terugreis en voor je eten. Er is alleen een plek op de camping gereserveerd, je kunt met één van de excursies meegaan en er is 's avonds een korte bijeenkomst om de plannen voor de volgende dag te bespreken.

Ieder jaar worden er ongeveer 15 bestemmingen aangeboden. Uitgezocht door **enthousiaste KNNV'ers** omdat ze in een schitterend natuurgebied liggen. Variërend van een paar dagen tot twee weken. Dit jaar bijvoorbeeld rond Hemelvaartsdag 4 dagen naar de Weerribben. Ideaal om de (klein)kinderen mee te nemen. Of een week naar Steenwijkerwold of naar Viroinval in België of aan de Elbe in Duitsland. Of 14 dagen naar Glaskogen in Zweden of naar de bergen in Oostenrijk.

Het is misschien wel de **goedkoopste manier** om vakantie te vieren: je betaalt zelf je campingkosten, eten, vervoer en een klein bedrag aan inschrijfkosten. Je kampeert in je eigen tent, caravan of camper. Vaak zijn er op de camping of in de directe omgeving ook wel huisjes of appartementen te huur, maar dat moet je dan wel zelf regelen.

Voor vragen: Volkert Bakker: kampeervakanties@knnv.nl.

Wat betekent de Stichting Fondsen van de KNNV vóór de KNNV!

Tijdens de in april 2019 gehouden Vertegenwoordigende Vergadering werd voor de aanwezige afdelingsvertegenwoordigers een presentatie verzorgd over de Stichting Fondsen van de KNNV. Uit reacties daarna bleek dat de structuur en de (on)mogelijkheden van de stichting minder bekend zijn. Met deze bijdrage wil het bestuur van de stichting graag meer bekendheid aan de stichting geven, waardoor de Stichting Fondsen hopelijk meer aan betekenis kan winnen voor de KNNV in het algemeen en voor de afdelingen van de KNNV in het bijzonder.

De Stichting Fondsen kent een lange historie die al in 1911 begon met de oprichting van de stichting Gresshoff-fonds, gevolgd in 1929 door de stichting Catharina Coolfonds en in 1948 de stichting Van Burkomfonds. Deze drie fondsen zijn in 2005 door het landelijk KNNV-bestuur met de oprichting van de huidige Stichting Fondsen samengevoegd. In de statuten van de stichting is vastgelegd dat van het hierdoor ontstane samengesteld vermogen “ten hoogste de ontvangen renten kunnen worden aangewend”. Verder is opgenomen dat het vermogen van de stichting “mede wordt gevormd door subsidies, giften, legaten, hetgeen door erfstelling wordt verkregen, alsmede door andere baten”. Door de minimale rentestand van de afgelopen jaren is het stichtingsfonds voor de inkomsten helemaal afhankelijk geworden van andere dan rentebaten.

In 1998 werd aan het beheer van de toen nog bestaande drie stichtingen afzonderlijk het professor doctor Roelof van der Wijkfonds toegevoegd. Bij deze schenking is bepaald dat jaarlijks naast de rente-inkomsten een bedrag van 10% van dit vermogen mag worden benut voor het ondersteunen van bryologisch (mossen) en lichenologisch (korstmossen) onderzoek en in het bijzonder ook onderzoek door jonge leden.

(Schijn)grassendag - foto Bart Heijne

Het doel van de Stichting Fondsen van de KNNV is in het bijzonder het financieel ondersteunen van alle geledingen van de KNNV en het daardoor behartigen van de belangen van de KNNV bij het verwezenlijken van de doelstellingen van de KNNV. Hierbij kan gedacht worden aan:

- het verlenen van subsidies voor publicaties van afdelingen en werkgroepen van de KNNV;
- het bijdragen aan bijzondere bijeenkomsten gericht op de doelstellingen van de KNNV;
- het subsidiëren van projecten die aan de KNNV-doelstellingen voldoen;
- het ondersteunen bij de aanschaf van noodzakelijke apparatuur zoals bv. microscopen.

Voor subsidiëring komen alleen projecten in aanmerking die dan ook binnen de doelstellingen van de KNNV liggen.

In de periode na de samenvoeging van de drie stichtingen van 2005 tot en met 2019 werden door de stichting 54 subsidie-aanvragen gehonoreerd voor een totaal bedrag van € 33.128. 40 aanvragen werden gedaan door KNNV-afdelingen, 6 door de Bryologische en Lichenologische Werkgroep van de KNNV (BLWG) en 8 door overige KNNV-geledingen. Het ging om 36 subsidies voor een uitgave ter gelegenheid van onder andere onderzoeken en in verband met een 100-jarig afdelingsjubileum, 9 voor onderzoeksprojecten, 7 voor een apparaatuaanschaf en 2 voor landelijke themadagen.

In 2019 werden drie financiële ondersteuningsverzoeken gehonoreerd. Het betrof hier de voorgenomen uitgave van een boek over “25 jaar onderzoek, onderzoekers en biodiversiteit” van het gebied De Kaaistoep door de afdeling Tilburg (<https://www.knnv.nl/afdeling-tilburg/kaaistoep>). In een uitzending van “Vroege Vogels” werd dit gebied al in mei 2016 met de toen al aangetroffen 7.500 soorten betiteld als het meest onderzochte natuurgebied van Nederland.

Onlangs kreeg de insectenwerkgroep van de afdeling nog een plaats in de “Trouw Duurzame 100 van onderop” wegens meer dan 25 jaar onderzoek naar de biodiversiteit in onder andere het Kaaistoepgebied.

Het tweede verzoek ging om een bijdrage voor de landelijke studiedag Grassen en Schijngrassen die op 18 mei 2019 op verzoek van het landelijk bestuur door de afdeling Wageningen en omstreken te Renkum werd georganiseerd (<https://www.knnv.nl/werkgroep-grassen-en-schijngrassen/verslag-grassendag-2019>). De inleidingen in de ochtenduren werden in de middaguren gevolgd door praktijkactiviteiten in het Renkumse Beekdal. De studiedag telde zo'n 65 deelnemers en was bijzonder geslaagd.

Het derde ondersteuningsverzoek kwam van de afdeling Delfland en ging om een bijdrage voor de aanschaf van zaklantaarns ten behoeve van monitoringactiviteiten vissen en vleermuizen door de studiegroepen Vissen en Zoogdieren van de afdeling. De verkregen inventarisatieresultaten worden ter beschikking gesteld van RAVON (Reptielen Amfibieën Vissen Onderzoek Nederland) en de Zoogdierverseniging.

Bestuursleden van de stichting worden benoemd door het landelijk bestuur van de KNNV. Het landelijk bestuur wordt statutair vertegenwoordigd door de landelijk penningmeester van de KNNV. Er bestaat in het bestuur een vacature die het bestuur graag in wil vullen. Interesse hiervoor of meer informatie nodig? Neem dan contact op met Marchien van Looij, secretaris van de stichting (secretaris@fondsen.knnv.nl).

Steun de Stichting Fondsen van de KNNV!

Zoals al eerder is vermeld, is de stichting bij gebrek aan rentebaten voor haar activiteiten afhankelijk van onder andere giften. Ook de Stichting Fondsen is een door de Belastingdienst erkende Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI). Dat wil zeggen dat schenkingen c.q. giften aan de Stichting onder voorwaarden afgetrokken kunnen worden bij de aangifte inkomstenbelasting. Verkrijgingen uit nalatenschappen zijn door deze erkenning zelfs vrijgesteld van schenken- en erfbelasting.

Lees meer over de Stichting Fondsen en op welke wijze de Stichting Fondsen van de KNNV kan worden ondersteund op www.knnv.nl/stichting-fondsen.

Een gift overmaken kan via rekening NL19 ABNA 0498 3289 88 t.n.v. Stichting Fondsen van de KNNV te Driebergen-Rijsenburg. Alvast heel hartelijk dank voor een ondersteuning ten behoeve van bijzondere projecten van KNNV-afdelingen en andere KNNV-geledingen.

Het bestuur van de Stichting Fondsen van de KNNV

Orchideeën Silberberg

Enkele van de orchideeën gefotografeerd tijdens de KNNV excursie naar de Silberberg bij Hagen, Duitsland, op zaterdag 8 juni 2019.

Viegenorchis

Welriekende nachtorchis

Bergnachtorchis

Wit bosvogeltje

Bruinrode wespenorchis

Soldaatje

Grote keverorchis

Bosorchis

Brede wespenorchis

Vogelnestje